

اگرچه نیت خوبی است زیستن ...
اما خوشا که دست به تصمیم بهتری بزنیم!

 www.konkursara.com

 ۰۲۱۵۵۷۵۶۵۰۰

دانلود بهترین جزوات در

کنکورسرا

کنکورسرا

مرجع تخصصی قبولی آزمون فرهنگیان و آزمون استخدامی آموزش و پرورش

*** تبدیل**

تبدیل T در صفحه، تابعی است که به هر نقطه‌ی A از صفحه، دقیقاً یک نقطه‌ی دیگر مانند A' را نظیر می‌کند و برعکس،

$$\begin{cases} T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2 \\ T(A) = A' \end{cases}$$

هر نقطه‌ی A' از صفحه، تصویر دقیقاً یک نقطه‌ی A از صفحه است.

مثال ۱: اگر $T(x,y) = (x+1, 3y)$ یک تبدیل باشد، آنگاه:

الف) تصویر نقاط $(0,0)$ و $(2,5)$ و $(-1,-2)$ را تحت این تبدیل بیابید.

ب) تحت تبدیل T ، $(4,9)$ تصویر چه نقطه‌ای است؟

یادآوری: طول پاره‌خط AB و شیب آن از فرمول‌های زیر محاسبه می‌شوند:

$$\begin{cases} AB = \sqrt{(x_A - x_B)^2 + (y_A - y_B)^2} \\ m_{AB} = \frac{y_A - y_B}{x_A - x_B} \end{cases}$$

مثال ۲: نقاط $A(1,4)$ و $B(-2,-1)$ و تبدیل $T(x,y) = (-x,y)$ مفروض‌اند،

الف) مختصات A' و B' ، تصویر A و B را تحت تبدیل T بیابید و در دستگاه مختصات رسم کنید.

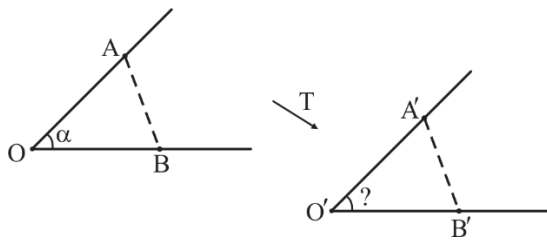
ب) طول AB و $A'B'$ را بیابید.

پ) شیب AB و $A'B'$ را بیابید.

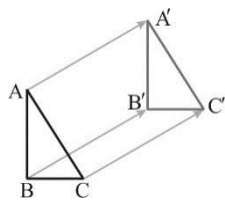
تبدیل ایزومتري: تبدیلی که طول پاره‌خط را حفظ می‌کند، تبدیل ایزومتري یا طولیا نامیده می‌شود.

نکته: هر تبدیل طولیا، اندازه‌ی زاویه را حفظ می‌کند.

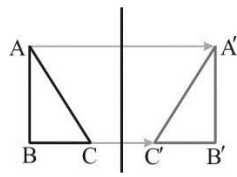
اثبات:



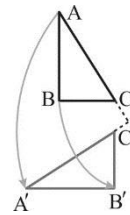
* انواع تبدیل‌های هندسی



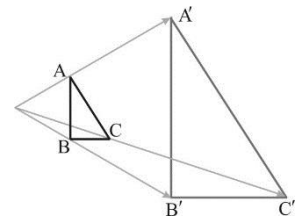
انتقال



بازتاب



دوران



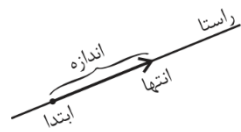
تجانس

(Translation) انتقال

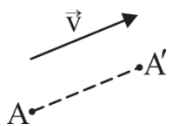
یادآوری:

۱- در شکل مقابل، یک بردار، ابتدا، انتها، اندازه و راستای آن مشخص شده است.

۲- دو بردار که هم‌اندازه، هم‌راستا و هم‌جهت باشند، دو بردار برابر نامیده می‌شوند.



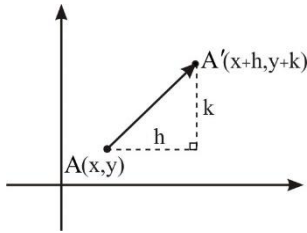
تعریف: انتقال تحت بردار \vec{v} ، تبدیلی از صفحه است که در آن، تصویر هر نقطه‌ی A از صفحه، نقطه‌ای مانند A' در همان صفحه است که $\vec{AA'} = \vec{v}$.



نکته: انتقال، طولیاست و شیب خط را حفظ می‌کند.

اثبات:

نکته: ضابطه‌ی نگاشت انتقال:



$$T(x, y) = (x + h, y + k)$$

که در آن $\vec{v} = (h, k)$ است.

تست ۳: کدام تبدیل زیر انتقال نیست؟

(۱) $T(x, y) = (x, y)$ (۲) $T(x, y) = (x - \frac{1}{2}, y + \frac{1}{2})$

(۳) $T(x, y) = (2x, y)$ (۴) $T(x, y) = (x, y + 1)$

تذکره: به تبدیل $T(x, y) = (x, y)$ ، تبدیل همانی گفته می‌شود که نوعی انتقال است. تبدیل همانی، هر نقطه را بر روی خودش تصویر می‌کند.

تست ۴: انتقال یافته‌ی نقطه‌ی $A(1, 2)$ ، نقطه‌ی $A'(5, -1)$ است. بردار انتقال کدام است؟

(۱) $\vec{V}(4, 3)$ (۲) $\vec{V}(4, -3)$

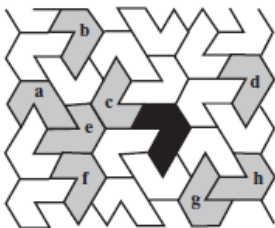
(۳) $\vec{V}(-4, 3)$ (۴) $\vec{V}(-4, -3)$

نکته: اگر A' انتقال یافته‌ی A باشد، بردار انتقال برابر است با: $\vec{V} = \overline{AA'} = A' - A = (x_{A'} - x_A, y_{A'} - y_A)$

چند نکته:

- ۱- انتقال یافته‌ی هر پاره‌خط، با آن پاره‌خط موازی و برابر است.
- ۲- انتقال یافته‌ی هر زاویه، با آن زاویه برابر است و اضلاع دو زاویه، نظیر به نظیر موازی‌اند.
- ۳- دو خط موازی d و d' همواره انتقال یافته‌ی یکدیگرند. برای این انتقال، بی‌شمار بردار می‌توان یافت. بردارهایی که ابتدای آن روی d و انتهای آن روی d' قرار دارد.
- ۴- دو خط متقاطع هیچگاه انتقال یافته‌ی یکدیگر نیستند.
- ۵- ترکیب چند انتقال، یک انتقال است، به طوری که بردار انتقال حاصل، جمع بردارهای آن چند انتقال است.

مثال ۵: در نمودار زیر، کدام یک از تصویرهای مشخص شده، تصویر انتقال یافته‌ی شکل سایه دار است؟

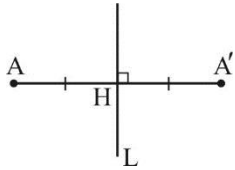


ویژگی‌های انتقال

- انتقال ایزومتري (طولپا) است.
- انتقال شیب خط را حفظ می‌کند.
- انتقال اندازه زاویه را حفظ می‌کند.
- بردارهای انتقال دهنده‌ی نقاط نظیر دو شکل، طول‌های برابر دارند و جهت‌شان یکسان است.

۲) بازتاب (Reflection)

الف) بازتاب (تقارن) ممحوری:



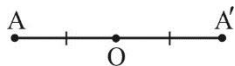
نقطه‌ی A' بازتاب ممحوری A نسبت به محور L است، اگر L عمود منصف AA' باشد.

واضح است که تصویر هر نقطه مانند H که روی خط باشد، خود نقطه‌ی H خواهد شد. L را محور تقارن بازتاب می‌نامیم.

تعریف: در هر تبدیل، نقطه‌ای را که تبدیل یافته‌ی آن بر خود آن نقطه منطبق می‌شود، نقطه‌ی ثابت تبدیل می‌نامیم.

بنابراین بازتاب نسبت به خط، بی‌شمار نقطه ثابت تبدیل دارد.

ب) بازتاب (تقارن) مرکزی:



نقطه‌ی A' قرینه‌ی A نسبت به نقطه‌ی O است، اگر O وسط AA' باشد.

نقطه‌ی O را مرکز تقارن این بازتاب می‌نامیم.

مثال ۶: اگر نقطه‌ی $A'(3, 5)$ تصویر نقطه‌ی $A(-3, -1)$ تحت یک بازتاب باشد، معادله‌ی محور تقارن را بیابید.

تست ۷: اگر نقطه‌ی $A(-3, -1)$ تحت بازتاب نسبت به نقطه‌ی $B(1, 2)$ به نقطه‌ی C تصویر شده باشد، مختصات C کدام است؟

(۱) $(5, 4)$ (۲) $(5, 5)$

(۳) $(4, 5)$ (۴) $(-1, \frac{1}{2})$

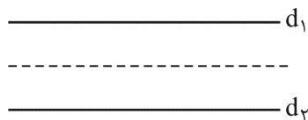
نکته: تبدیل بازتاب، طولپاست.

اثبات:

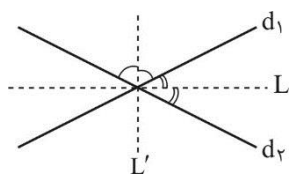
چند نکته:

- ۱- وقتی A' بازتاب A نسبت به خط d است، بازتاب A' نسبت به خط d همان A است زیرا
- ۲- قرینه‌ی قرینه‌ی هر نقطه، خود آن نقطه است، یعنی: $S(S(A)) = S(A') = A$
- ۳- در هر بازتاب، تبدیل یافته‌ی یک مثلث، یک مثلث است که با مثلث اولیه هم‌نهشت است.
- ۴- در حالتی که پاره خط AB ، موازی یا عمود بر محور بازتاب باشد، بازتاب شیب خط را حفظ می‌کند و در غیر این صورت شیب را حفظ نمی‌کند. پس در حالت کلی، بازتاب شیب خط را حفظ نمی‌کند.
- ۵- اگر قرینه‌ی هر نقطه از شکل P نسبت به نقطه‌ی O بر خود P منطبق شود، O را مرکز تقارن P گوئیم.
 - در مربع، مستطیل و متوازی‌الاضلاع، محل برخورد اقطار، مرکز تقارن است.
 - $2n-1$ ضلعی منتظم همواره دارای مرکز تقارن است، ولی $2n-1$ ضلعی منتظم مرکز تقارن ندارد.
- ۶- اگر قرینه‌ی هر نقطه از شکل P نسبت به خط L بر خود P منطبق شود، خط L را محور تقارن P گوئیم.
 - n ضلعی منتظم همواره دارای n محور تقارن است.

۷- دو خط d_1 و d_2 همواره می‌توانند قرینه‌ی یکدیگر باشند:

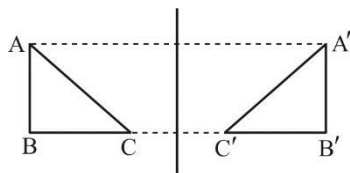


الف) اگر $d_1 \parallel d_2$ باشد، محور تقارن بین دو خط و متساوی‌الفاصله از آن‌ها است.



ب) اگر d_1 موازی d_2 نباشد، آنگاه محور تقارن، نیمسازهای زوایای بین دو خط است (خط عمود بر هم L و L').

۸- بازتاب جهت شکل را حفظ نمی‌کند. جهت شکل را حفظ نمی‌کند یعنی: در شکل مقابل، نامگذاری حروف مثلث ABC ، پادساعتگرد است، اما نامگذاری حروف مثلث $A'B'C'$ ساعتگرد است. (تمرین ۲ صفحه ۴۴ کتاب)

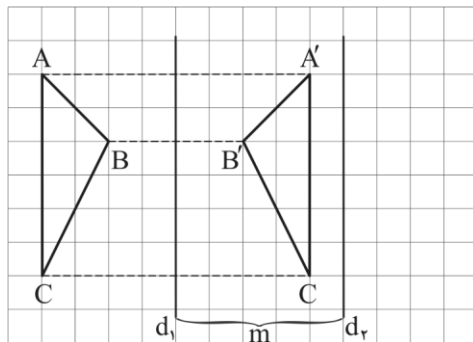


ویژگی‌های بازتاب

- بازتاب ایزومتر (طول) است.
- بازتاب شیب خط را الزاماً حفظ نمی‌کند.
- بازتاب اندازه زاویه را حفظ می‌کند.
- بازتاب جهت شکل را حفظ نمی‌کند.

مثال ۸: در حالتی که پاره خط AB در راستای عمود بر خط بازتاب قرار دارد، ثابت کنید که اگر $A'B'$ بازتاب AB باشد، $A'B'$ و AB هم‌اندازه‌اند. (تمرین ۱ صفحه ۴۴ کتاب)

مثال ۹: در شکل مقابل، d_1 موازی d_2 و به فاصله‌ی m از آن قرار دارد و مثلث $A'B'C'$ بازتاب مثلث ABC نسبت به خط d_1 است. بازتاب مثلث $A'B'C'$ را نسبت به خط d_2 رسم کنید و آن را $A''B''C''$ بنامید. (تمرین ۴ صفحه ۴۴ کتاب)



الف) نشان دهید: $AA'' = 2m$

ب) اندازه BB'' و CC'' چقدر است؟

پ) با چه تبدیلی می‌توان مثلث $A''B''C''$ را تصویر مثلث ABC دانست؟ چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

نتیجه: ترکیب دو تقارن با محورهای موازی، یک انتقال است، به طوری که بردار انتقال، دو برابر فاصله‌ی بین دو خط است.

مثال ۱۰: نقطه A به فاصله $2\sqrt{6}$ از خط d قرار دارد. تصویر نقطه A را تحت بازتاب نسبت به خط d ، نقطه A' می‌نامیم. نقطه A را حول نقطه A' به اندازه 120° درجه دوران می‌دهیم تا نقطه A'' حاصل شود. طول پاره خط AA'' را محاسبه کنید. (تمرین ۶ صفحه ۴۵ کتاب)

مثال ۱۱: نقطه A' تصویر نقطه A در بازتاب نسبت به خط l است. اگر $AA' = 16$ و نقطه O روی خط l و $OA = 10$ باشد، فاصله نقطه A از خط OA' چقدر است؟ (تمرین ۷ صفحه ۴۵ کتاب)

تست ۱۲: فرض کنید پاره خط AB به طول ۱۰ با خط بازتاب d نه موازی و نه متقاطع باشد و امتداد پاره خط AB (از طرف A) خط d را در نقطه M با زاویه 30° درجه قطع کند. اگر $T(A) = A'$ و $T(B) = B'$ و $BB' = 18$ باشد، نسبت $\frac{MA}{MB'}$ کدام است؟

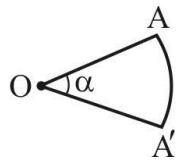
$$\frac{4}{9} \quad (1)$$

$$\frac{3}{8} \quad (2)$$

$$\frac{2}{7} \quad (3)$$

$$\frac{1}{3} \quad (4)$$

۳) دوران (Rotation)

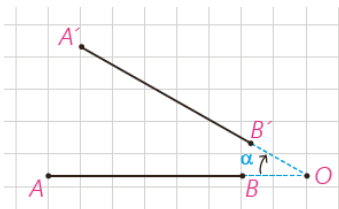
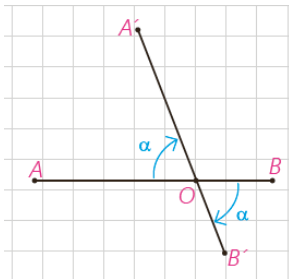
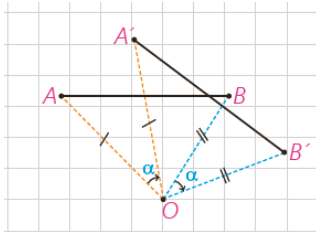
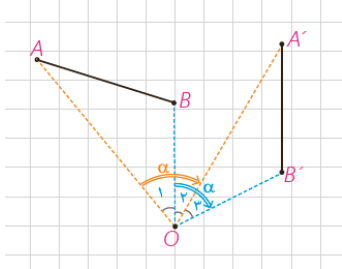


$$\begin{cases} AO = A'O \\ \widehat{AOA'} = \alpha \end{cases}$$

تعریف: نقطه‌ی A' دوران یافته‌ی A نسبت به نقطه‌ی O و تحت زاویه‌ی α است، اگر:

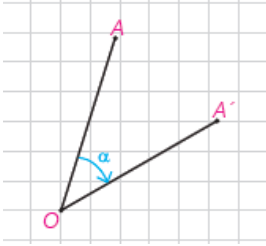
نکته: دوران، طولیاست.

اثبات:

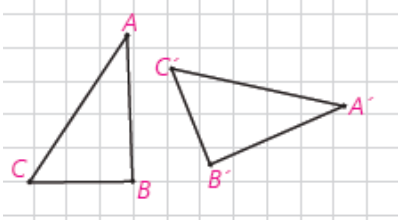


مثال ۱۳: به سوالات زیر پاسخ دهید: (تمرین ۳ صفحه ۴۴ کتاب)

الف) در شکل مقابل، نقطه A' دوران یافته نقطه A در دوران به مرکز O و زاویه α است. نشان دهید عمود منصف AA' از نقطه O می‌گذرد.



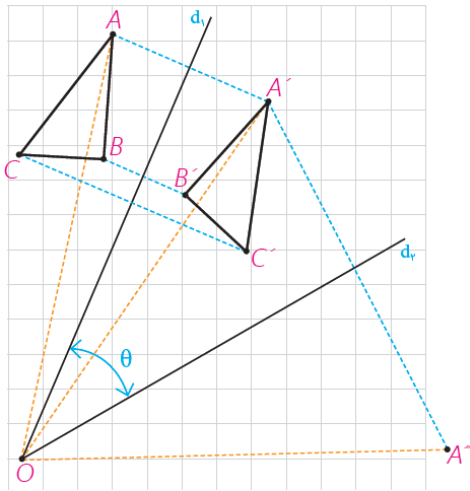
ب) اگر بدانیم $\triangle A'B'C'$ دوران یافته $\triangle ABC$ است، چگونه می‌توان مرکز دوران را مشخص کرد؟



مثال ۱۴: در شکل مقابل، دو خط d_1 و d_2 با زاویه θ یکدیگر را قطع کرده‌اند. مثلث $A'B'C'$ بازتاب ABC نسبت به خط d_1 است.

بازتاب مثلث $A'B'C'$ را نسبت به خط d_2 رسم کنید و آن را $A''B''C''$ بنامید. (تمرین ۵ صفحه ۴۵ کتاب)

الف) نشان دهید: $\angle AOA'' = 2\theta$



ب) اندازه $\angle B''OB''$ و $\angle C''OC''$ چقدر است؟

پ) با چه تبدیلی می‌توان مثلث $A''B''C''$ را تصویر مثلث ABC دانست؟ چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

۴) تجانس (Dilation)

تعریف: نقطه‌ی A' مجانس A نسبت به نقطه‌ی O و نسبت k است اگر:

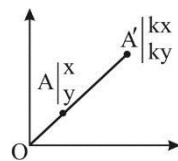
(۱) O و A و A' روی یک خط راست باشند.

$$(۲) \quad OA' = |k| \cdot OA$$

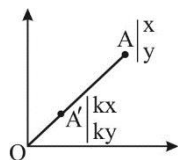
* ضابطه‌ی نگاشت تجانس:

تجانس به مرکز $O(0,0)$ و نسبت k به صورت مقابل است: $D(x, y) = (kx, ky)$

نکته ۱:



۱- اگر $|k| > 1$ باشد، تجانس یک انبساط است.



۲- اگر $0 < |k| < 1$ باشد، تجانس یک انقباض است.

نکته ۲:

اگر $k > 0$ باشد، تجانس مستقیم و اگر $k < 0$ باشد، تجانس معکوس نام دارد:

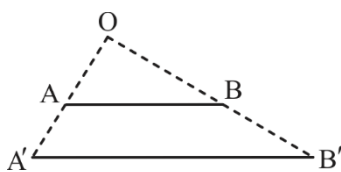
(۱) $k > 0$ در A و A' در یک طرف O هستند.

(۲) $k < 0$ در A و A' در طرفین O هستند.

نکته ۳: دو شکل مجانس با یکدیگر متشابه‌اند با نسبت k ، لذا نسبت مساحت‌های دو شکل مجانس k^2 است.

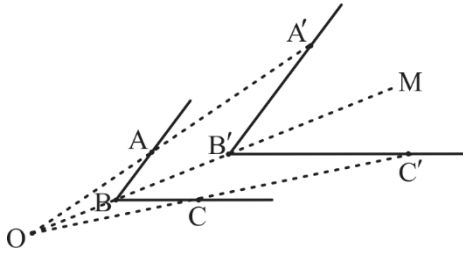
نتیجه: تجانس ایزومتری نیست. (مگر در حالت $|k| = 1$)

مثال ۱۵: الف) نشان دهید تجانس شیب خط را حفظ می‌کند.



ب) نشان دهید: $\frac{A'B'}{AB} = |k|$

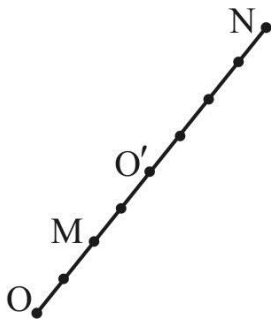
مثال ۱۶: نشان دهید تجانس اندازه زاویه را حفظ می‌کند.



مثال ۱۷: اگر n ضلعی $A_1A_2...A_n$ مجانس n ضلعی $A'_1A'_2...A'_n$ باشد، نشان دهید این دو n ضلعی با هم متشابه‌اند.

مثال ۱۸: نشان دهید دو شکل متشابه، الزاماً متجانس نیستند.

تست ۱۹: در شکل مقابل، فاصله‌ی بین نقاط، یک واحد است. کدام نادرست است؟



(۱) M مجانس O' است به مرکز N و نسبت $\frac{3}{4}$

(۲) N مجانس O است به مرکز O' و نسبت (-1)

(۳) N مجانس M است به مرکز O و نسبت $\frac{1}{4}$

(۴) O مجانس O' است به مرکز M و نسبت (-1)

مثال ۲۰: در تجانسی با نسبت $k < 0$ و مرکز تجانس O نشان دهید: (تمرین ۱ صفحه ۵۰ کتاب)

الف) تجانس شیب خط را حفظ می‌کند.

ب) تجانس زاویه بین خطوط را حفظ می‌کند.

مثال ۲۱: دایره $C(O,R)$ و نقطه M خارج این دایره مفروض است. مجانس این دایره را نسبت به نقطه‌ی M در هر حالت رسم کنید: (تمرین ۲ صفحه ۵۰ کتاب)

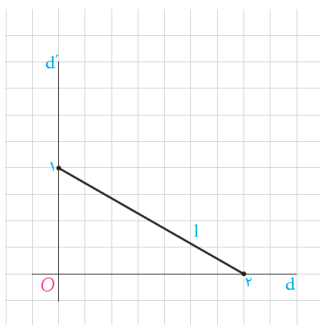
پ) $k = \frac{1}{4}$

ب) $k = -2$

الف) $k = 2$

مثال ۲۲: یک مربع را در تجانسی با نسبت تجانس $\frac{2}{3}$ و به مرکز محل تلاقی قطرهای تصویر کرده‌ایم. اگر مساحت بین مربع و تصویرش ۵ باشد محیط مربع اولیه را محاسبه کنید. (تمرین ۳ صفحه ۵۱ کتاب)

مثال ۲۳: در شکل روبرو، اگر خط l را در تجانس به مرکز O و نسبت تجانس $\frac{7}{6}$ تصویر کنیم و آن را l' بنامیم، مساحت بین خط l و l' و خطوط d و d' چقدر است؟ (تمرین ۴ صفحه ۵۱ کتاب)



نکته: تبدیلی که هر نقطه‌ی صفحه را به خود آن نقطه تصویر می‌کند، تبدیل همانی نامیده می‌شود: $T(A) = A$. انتقال، دوران و تجانس می‌توانند همانی باشند ولی بازتاب هیچگاه همانی نیست.

ویژگی‌های تجانس

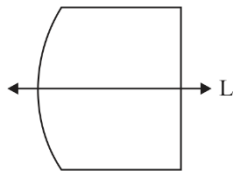
- تجانس طول یا مساحت را فقط نمی‌کند (مگر در حالت $|k|=1$).
- تجانس شیب خط را فقط می‌کند.
- تجانس اندازه زاویه را فقط می‌کند.
- تجانس مرکز تجانس را ثابت نگه می‌دارد.
- خط‌هایی که نقطه‌های نظیر را به هم وصل می‌کنند، در مرکز تجانس هم‌رسند.

جمع بندی: جدول زیر را تکمیل کنید:

طول پاره خط را حفظ می‌کند	اندازه زاویه را حفظ می‌کند	شیب خط را حفظ می‌کند	جهت شکل را حفظ می‌کند	مساحت شکل را حفظ می‌کند

* کاربرد تبدیل‌ها

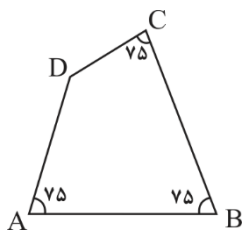
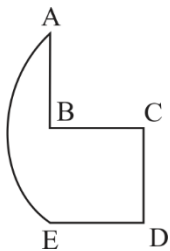
کاربردهایی از بازتاب (قرینه یابی)



اگر شکلی مانند شکل مقابل را داشته باشیم به سادگی می‌توانیم به کمک خط L ، آن را به دو نیمه‌ی مساوی تقسیم کنیم.

مثال ۲۴: در شکل‌های زیر به کمک بازتاب، شکل را به دو قسمت مساوی تقسیم کنید.

الف) مربع $BCDE$ و AE کمانی از دایره.

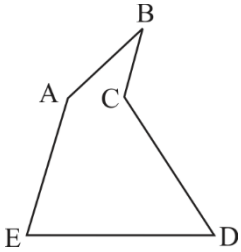


ب)

هم‌پیرامونی یا هم‌محیطی

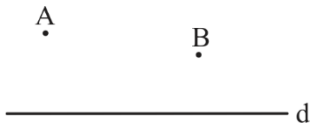
در این گونه مسائل هدف این است که بدون تغییر محیط یک چندضلعی، مساحت آن را تغییر دهیم.

مثال ۲۵: مطابق شکل، زمینی به شکل چندضلعی $ABCDE$ داریم که دور آن را حصار کشیده‌ایم. حال می‌خواهیم با ثابت نگه داشتن محیط و ثابت نگه داشتن تعداد اضلاع چندضلعی، بدون اینکه اندازه حصارکشی تغییر کند مساحت زمین را افزایش دهیم. چگونه این کار را انجام دهیم؟



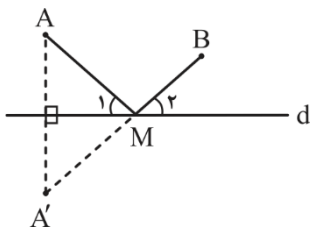
یافتن کوتاه‌ترین مسیر

دو نقطه A و B در یک طرف خط d قرار دارند. می‌خواهیم نقطه‌ای مانند M روی خط d پیدا کنیم به طوری که $AM + MB$ کمترین مقدار ممکن باشد. برای این منظور:

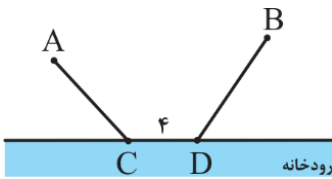


در مسئله‌ی فوق فرض کنید که d یک آینه‌ی تخت و A یک نقطه‌ی نورانی است. نشان دهید بازتاب شعاع نوری AM از

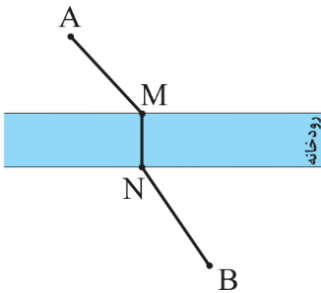
نقطه‌ی B می‌گذرد. (به عبارتی نشان دهید که $\hat{M}_1 = \hat{M}_2$)



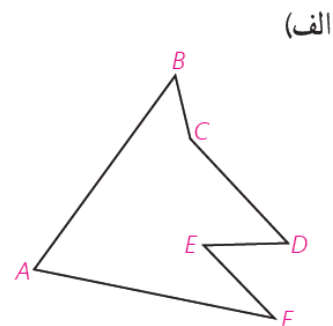
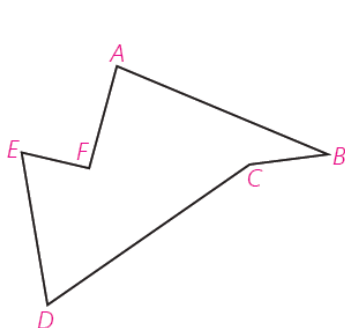
مثال ۲۶: دو شهر A و B مطابق شکل در یک طرف رودخانه‌ای واقع‌اند. می‌خواهیم جاده‌ای از A به B بسازیم به طوری که ۴ کیلومتر از این جاده در ساحل رودخانه ساخته شود. این چهار کیلومتر را در چه قسمتی از رودخانه بسازیم تا مسیر ACDB کوتاه‌ترین مسیر ممکن باشد؟



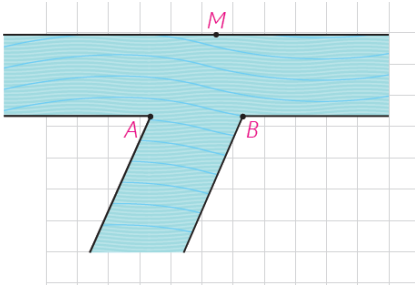
مثال ۲۷: اگر دو شهر A و B مطابق شکل در دو طرف رودخانه باشند و بخواهیم جاده‌ای از A به B بسازیم به طوری که پل MN بر راستای رودخانه عمود باشد، محل احداث پل را کجا در نظر بگیریم که مسیر AMNB کوتاه‌ترین مسیر ممکن باشد؟



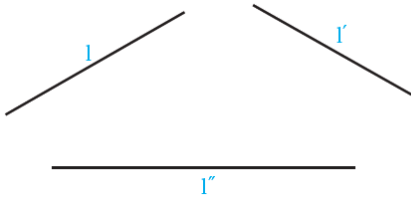
مثال ۲۸: دور زمین‌هایی مطابق شکل حصارکشی شده است. چطور می‌توان بدون کم و زیاد کردن حصارها مساحت زمین را افزایش داد؟ (تمرین ۱ صفحه ۵۶ کتاب)



مثال ۲۹: می‌خواهیم کنار رودخانه‌ها ۳ اسکله بسازیم. جای دو اسکله A و B مطابق شکل مشخص است. اسکله M را در چه نقطه‌ای از ساحل رودخانه بسازیم که قایق‌ها هنگام طی مسیر MABM کوتاه‌ترین مسیر را طی کنند؟ (تمرین ۲ صفحه ۵۶ کتاب)



مثال ۳۰: سه خط دوجه دو ناموازی l و l' و l'' در صفحه مفروض‌اند. پاره‌خطی به طول ۵ سانتی‌متر رسم کنید که دو سر آن روی l و l' و موازی l'' باشد. (تمرین ۳ صفحه ۵۶ کتاب)



مثال ۳۱: فرض کنید G محل برخورد میان‌های مثلث ABC (مرکز ثقل آن) باشد و مثلث $A'B'C'$ مجانس مثلث ABC در تجانس به مرکز G و نسبت $k = -\frac{1}{3}$ باشد: (تمرین ۴ صفحه ۵۶ کتاب)
الف) جایگاه رأس‌های A' و B' و C' نسبت به مثلث ABC کجاست؟

ب) مساحت مثلث $A'B'C'$ چه کسری از مساحت مثلث ABC است؟

مثال ۳۲: دو زمین به شکل زیر داریم. می‌خواهیم بدون آنکه محیط این دو زمین تغییر کند، مساحت آن‌ها را افزایش دهیم. در هر مورد میزان افزایش مساحت را حساب کنید. (تمرین ۵ صفحه ۵۶ کتاب)

